

HÂKİMLİK & HMGS SINAVI için

TİCARET HUKUKU

DERS NOTU

Ticari işletme hukuku

Şirketler hukuku

Kıymetli evrak hukuku

ERHAN GÜNEŞ

İMTİYAZ YAYINLARI

İmtiyaz HÂKİMLİK & HMGS Ders Notu
TİCARET HUKUKU

Erhan GÜNEŞ

7. Baskı: Ocak 2026
1 - 6. Baskı: Temsil Kitap

ISBN: 978-625-96273-8-0

© Bu kitabın her türlü yayın hakkı "İMTİYAZ YAYINLARI"na aittir. Yayınevinin yazılı izni olmadan, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Yayın Yönetmeni: METİN KAYA

Sayfa Tasarımı:
Sanem Hande Bayramoğlu Genç

Kapak Tasarımı:
Can Turan

MATBAA İLETİŞİM: **ARCS Matbaacılık**

Zübeyde Hanım Mahallesi
Aslanbey Caddesi Tuna Han
No: 101/2D İskitler/Ankara
Matbaa Sertifika No: 49427

İÇİNDEKİLER

Ticari işletme hukuku.....	1
Şirketler hukuku.....	68
Kıymetli evrak hukuku	153

1. BÖLÜM

TİCARİ İŞLETME HUKUKU

TİCARET HUKUKUNUN UYGULANMA ALANI

Tarih boyunca ticaret hukukunun uygulanma alanı belirlenirken başlıca dört sistemden söz etmek mümkündür. Bunlar sırasıyla;

1. SUBJEKTİF SİSTEM

Taciri esas alan sistemdir. Yani Ticaret kuralları özneye dolayısıyla tacir olan kişilere uygulanmalıdır. Tacir olmayan kişiler ticaret kurallarına göre değerlendirilmemelidir diyen sistemdir.

2. OBJEKTİF SİSTEM

Ticaret hukukunun uygulanma alanı belirlenirken taciri yani kişiyi değil de yapılan işin niteliğini baz alan sistemdir. Dolayısıyla eğer yapılan iş ticari iş niteliğindeyse ticari kurallara tabi olmalıdır.

3. KARMA SİSTEM

İlk iki sistemin karma halde uygulanmasını savunan sistemdir. Yani ticaret hukuku kuralları hem taciri yani özneyi hem de yapılan işin niteliğini yani ticari işi baz almalıdır. 1926 tarihli Ticaret Kanunumuz bu sistemden etkilenmiştir.

4. TİCARİ İŞLETME ESASI (MODERN SİSTEM)

Ticaret hukukunun merkezine “ticari işletme” kavramını yerleştirir. Modern sistem, 20.yy sistemi olarak da adlandırılır. 1956 ve 2012 tarihli ticaret kanunlarımız bu sistemden etkilenmiştir.

“TİCARİ İŞLETME” KAVRAMI

- İşletme, mal veya hizmetlerin üretildiği birimdir. Örneğin esnaf işletmesi olarak bakkal ve ticari işletme olarak fabrika. Fabrika, mal üretiminin gerçekleştiği bir ticari işletme iken banka, hizmet üretiminin gerçekleştiği bir ticari işletmedir.
- İşletme tüzel kişiliğe sahip değildir. Zira “işletme” bir gerçek kişi tarafından veya bir tüzel kişi tarafından “işletilir”. Gerçek kişi işletiyorsa bu işletme ya esnaf işletmesidir ya da ticari işletmedir. Ticari işletme ise bu işletmeyi işleten gerçek kişi Tacir (gerçek kişi tacir) adını alır; esnaf işletmesi ise işletmeyi işleten kişi “esnaf” adını alır. Tüzel kişi tarafından işletilen işletmelerse

esnaf işletmesi olamaz, ticari işletmedir. Örneğin bir Anonim Şirkete ait satış mağazası. Satış mağazası ticari işletmedir, Anonim Şirket ise onu “işleten” “tüzel kişidir”. Tüzel kişi tacir sıfatı da Anonim Şirketin kendisine aittir. (Bu konu “tacir” başlığında ayrıntısı ile tartışılmıştır)

- İşletme bir “kişi” olmadığı için onun hak ve fiil ehliyetinden söz edilemez. Bu ehliyetler işletmeyi “işleten” gerçek veya tüzel kişide aranan niteliklerdir. (İstisnai haller “tacir” başlığı altında işlenmiştir”
- Ticari işletme kavramı “şirket” kavramı ile karıştırılmamalıdır. Şirket, bir ortaklığı işaret ederken, ticari işletme mal ve hizmet üretim birimini işaret eder.

TİCARİ İŞLETMENİN UNSURLARI (TTK m.11)

1. GELİR SAĞLAMA HEDEFİ

Bir ticari işletmenin gelir sağlama “hedefi” olmalıdır, yani işletme zarar etse bile önemli olan gelir sağlama hedefinin varlığıdır.

Bu işletmenin özel bir teşebbüs veya devlet tarafından işletiliyor olması, gelirin nereye aktarıldığı sonucu değiştirmez.

2. DEVAMLILIK

Kişi yaptığı işi meslek haline getirmeli. Bir ticari işletmenin sürekliliğinin olması gerekir. Ancak unutmamalı ki periyodik çalışan işletmeler de devamlıdır.

Ör: Yazları çalışan pansiyon, kışları çalışan kayak pisti işletmesi, yazları çalışan dondurma işletmesi, okul kantini, plaj işletmesi, inşaat vb.

Ancak düzensiz aralıklarla çalışan, bir açılan bir açılmayan işletmelerin devamlılık unsuru zedelenmiştir denilir.

3. BAĞIMSIZLIK

Bir ticari işletme kendi başına bağımsız faaliyet yürütmelidir. Burada özellikle “şubelerin” ayrı bir ticari işletme olmadığı, merkeze “bağlı” olduğu vurgulanmalıdır. Diğer deyişle bir ticari işletme başka bir ticari işletmeye bağlı olmadan faaliyet yürütüyorsa “ticari işletme” olabilir. Şube, aynı ticari işletmenin (merkezinin bağlı) bir unsurdur, şube ayrı bir ticari işletme değildir.

Öte yandan acentelikler, franchisingler, bayilikler, simsarlar “bağımsız” nitelikte oldukları için ticari işletme niteliklerine sahip “olabilirler”.

4. BELİRLİ BİR ÇAPI AŞMAK (ESNAF SINIRLARINI AŞMAK)

TTK esnafı şu şekilde tanımlamaktadır: İster gezici olsun, ister bir dükkanda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedeni çalışmasına dayanan

ve geliri 2007’de “Bakanlar Kurulunca” çıkarılan kararnamede gösterilen sınırları aşmayan (geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan) ve sanat veya ticaretle uğraşan kişidir.¹ Kararnamede asıl ölçüt vergilendirme rejimine göredir.

DİKKAT

Bir işletmenin esnaf mı yoksa ticari işletme mi olduğu konusunda şöyle bir ayırım yapılabilir:

- Esnaf, bedenen, emek yoğun çalışır, geçimlik üretim yapar.
- Ticari işletme ise, sermaye yoğun çalışır, kâr amacıyla üretim yapar.

Öte yandan gelir düzeyine göre hangi işletmelerin ticari işletme olacağı noktasında miktar belirleme yetkisi Cumhurbaşkanı’na (eskiden Bakanlar Kurulu) verilmiştir.

NOT

Avukatlık, mali müşavirlik veya muayenehaneler ticari işletme sayılmaz, buraları işletenler de tacir sayılmaz.

TİCARİ İŞLETMEYİ OLUŞTURAN UNSURLARIN HUKUKİ NİTELİĞİ

TTK, ticari işletmeyi “bütünlük ilkesi” çerçevesinde değerlendirir.

MADDE 11- (1) Ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.

(2) Ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınır, Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenir.

(3) Ticari işletme, içerdığı malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün hâlinde devredilebilir ve diğer hukuki işlemlere konu olabilir. Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikrî mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını içerdığı kabul olunur. Bu devir sözleşmesiyle ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan diğer sözleşmeler yazılı olarak yapılır, ticaret siciline tescil ve ilan edilir.

Öğretide işletmenin maddi (taşınmazlar, taşınırılar) ve maddi olmayan (ticaret unvanı, işletme adı, marka, patent, tasarımlar, know-how, telif hakları, alan adları vb) unsurlarının bir bütün oluşturduğu kabul edilir. Bunların tacirin genel malvarlığının parçası olduğu, ayrı bir hukuki niteliğe sahip olmadığı, alacaklıların tacirin ticari malvarlığına da özel malvarlığına da başvurabileceği kabul edilir.²

1 TTK m.15. Ayrıca bakınız: 5362 Sayılı Esnaf Ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu

Madde 3- a) Esnaf ve sanatkâr: İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimse...”

2 Arkan, Ticari işletme, s. 33.

TİCARİ İŞLETMENİN MERKEZİ VE ŞUBE

A. MERKEZ

Her ne kadar TTK “merkez” kavramını tanımlamış olmasa da merkez, oldukça önemlidir. (Örneğin, tacirin iflas davasının, tacirin işlem merkezinin bulunduğu yerdeki Ticaret Mahkemesinde açılabileceği gibi İİK m.154/1) Merkez, ticari işletmenin idari – teknik – ticari faaliyetlerin toplandığı ve yürütüldüğü yerdir.³ İşletmenin farklı idari sınırlarda üretim-hizmet merkezleri olabilir, önemli olan daha çok idari boyuttur.

Bütün ticari işletmelerin bir merkezi olmak “zorundadır”.

Her tacir, ticari işletmenin açıldığı günden itibaren 15 gün içinde (*Anonim ve Limitet Şirkette 30 gün*) ticaret işletmesini ve ticaret unvanını işletme merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirmek zorundadır. Keza şirket sözleşmelerinde merkezin gösterilmesi de zorunludur.

B. ŞUBE

Şubenin tanımı, TTK’da değil, Ticaret Sicili Yönetmeliğinde (m.118) yapılmıştır. Şube, bir ticari işletmeye bağlı olarak ister bu işletmenin merkezinin bulunduğu yerde isterse de başka bir yerde, bağımsız bir sermayesi ve muhasebesi olup olmadığına bakılmaksızın kendi başına sınai ve ticari faaliyetlerin yürütüldüğü yerler ve satış mağazalarıdır.⁴

Şubenin unsurları:

1. Şubenin iç ilişkide merkeze bağlı olması

İşletme politikası ve ticari politika bakımından merkeze bağlılık. Acente, Franchise işletmeler, bayiler hukuken bağımsızdırlar, bu nedenle bunlara şube denilemez. Tüm ihtiyaçlar merkez tarafından karşılanır, kar-zarar da merkeze aittir.

2. Şubenin dış ilişkide merkezden bağımsız olması

Şube, merkez adına ve hesabına hak ve borç sahibi olabilir. Şube, merkezin yaptığı türden asli işlemlerini yapabilir. Zaten bunu yapamıyorsa şube vasfını kazanamaz.

3. Şubenin merkezden ayrı bir yerinin olması

Ayrı yer, esnek anlaşılmalıdır. Zira aynı bina içinde dahi yönetim ve organizasyonun ayrı olması şartıyla mümkün olduğu kabul edilmelidir.

³ Arkan, Ticari işletme, s.35.

⁴ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu, madde 9/II: “Bir merkeze bağlı olduğu halde, ister merkezin bulunduğu odanın, ister başka odanın çalışma alanı içinde olan müstakil sermayesi ve müstakil muhasebesi bulunan ve/veya muhasebesi merkezde tutulduğu ve müstakil sermayesi bulunmadığı halde kendi başına sınai faaliyet ve ticarî muamele yapan yerler ve satış mağazaları bu Kanunun uygulanması bakımından şube sayılır.” Ayrıca bakınız: Bankacılık Kanunu m.3’te şubeye dair şu ifade vardır: “Elektronik işlem cihazlarından ibaret birimler hariç olmak üzere, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan ve bu kuruluşların faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını kendi başına yapan, sabit ya da seyyar bürolar gibi her türlü işyeri”.

4. Şubenin merkezden yönetim bakımından ayrı olması

Şubenin yöneticilerinin de merkezden atandığına dikkat edilmelidir.

Şubenin başlıca özellikleri:

- Şubenin merkezden ayrı bir tüzel kişiliği yoktur.
- Şube, iç ilişkide merkeze bağlı olduğu için kendisi “ayrıca bir ticari işletme” değildir.
- Şubeyle yapılan işlemlerden dolayı **uyuşmazlıklarda** dava hem şube hem merkezin bulunduğu yerdeki mahkemede açılabilir. (HMK m.14) Dava merkeze karşı açılır, şubeye karşı dava açılmaz. Fakat tacirin iflas davası işlem merkezinin bulunduğu yerdeki Asliye Ticaret Mahkemesinde açılır. (İİK m.154) Ancak **işletme merkezi yurt dışında ise** Türkiye’de şubenin tescil edildiği yer mahkemesi iflas davasında yetkili olur. Birden fazla şube varsa merkez şubenin bulunduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır.
- Şubelerin **tescil işlemleri** ayrıca kendi bulundukları yer ticaret siciline yapılmak ve ilan edilmek zorundadır. (TTK m.40) Şube, merkezin bulunduğu sicil çevresinde açılmış olsa bile yine de tescil edilmek zorundadır. Tescil işlemi açılıştan itibaren 15 gün içinde yapılmalıdır.
- Şubeler bulundukları yer **ticaret odasına** (gerekliyse sanayi odasına da) kaydedilmek zorundadır.
- Şubenin merkezden ayrı bir ticaret unvanı bulunmaz ancak şubeler de işlemlerinde **ticaret unvanı** kullanmak zorundadırlar. Merkezin ticaret unvanına bulunduğu yerin adını da kullanarak şube eki konulması zorunludur. (TTK m.48) Ör: “İş Bankası AŞ” bir ticaret unvanıdır. Bu bankanın Ankara Kızılay şubesinin kullanacağı ticaret unvanı “İş Bankası AŞ Kızılay Şubesi” şeklinde olacaktır.
- Türk Borçlar Kanunu’ndaki genel temsil düzenlemelerinden biraz farklı olarak ticari **temsil ilişkilerinde** ticaret hukuku bakımından özel sınırlar getirilmiştir. Şube de burada bir kıstas olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Ticari temsilciler ve Ticaret şirketlerinin temsilcilerinin (AŞ’de ve Kooperatifte Yönetim Kurulu, Limitet Şirkette Müdürler, Kolektif ve Adi-Paylı Komandit Şirketlerde temsilciler) temsil yetkilerinin kapsamı kanunen çizilmiştir. Merkez-şube bakımından ve birlikte imza bakımından getirilen sınırlar kanunen çizilmiştir. Bunların dışındaki sınırlamalar dışta iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.
- Şubeler için de ticari defter tutulması zorunludur.

TİCARİ İŞLETMENİN DEVRİ

İşletmenin devri (Hem ticari işletme hem de esnaf işletmelerini kapsayacak şekilde) konusu genel özellikleri ile Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiştir. Ancak 2012 tarihli TTK’da da doğrudan “ticari işletmenin” devri ile ilgili düzenleme konulmuştur.

5 İşletme devri konusunu TBK m.203’teki “işletmelerin birleşmesi ve şekil değiştirmesi” düzenlemesi ile karıştırmamak gerekir. “Bir işletme, başka bir işletme ile aktif ve pasiflerin karşılıklı olarak devralınması ya da birinin diğerine katılması yoluyla birleştirilirse, her iki işletmenin alacaklıları, bir malvarlığının devralınmasından doğan haklara sahip olup, bütün alacaklarını yeni işletmeden alabilirler. Bir tek kişiye ait olup da, kolektif veya komandit ortaklık hâline dönüştürülen bir işletmenin borçları hakkında da aynı

Ticari işletmenin devri konusu 2012'den önceki ticaret kanunumuzda düzenlenmemiş idi. Sadece Borçlar Kanunundaki düzenleme vardı. Ancak 2012 tarihli TTK'da (m.11/3) düzenlenmiştir: "Ticari işletme, içerdiği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün hâlinde devredilebilir ve diğer hukuki işlemlere konu olabilir. Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikrî mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını içerdiği kabul olunur. Bu devir sözleşmesiyle ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan diğer sözleşmeler yazılı olarak yapılır, ticaret siciline tescil ve ilan edilir."

TBK'daki "malvarlığının veya işletmenin devralınması" başlıklı düzenleme ise (m.202) daha genel olup daha çok "sonuçları" bakımından ele alınmıştır: *"Bir malvarlığını veya bir işletmeyi aktif ve pasifleri ile birlikte devralan, bunu alacaklılara bildirdiği veya ticari işletmeler için Ticaret Sicili Gazetesinde, diğerleri için Türkiye genelinde dağıtımı yapılan gazetelerden birinde yayımlanacak ilanla duyurduğu tarihten başlayarak, onlara karşı malvarlığındaki veya işletmedeki borçlardan sorumlu olur.*

Bununla birlikte, iki yıl süreyle önceki borçlu da devralanla birlikte müteselsil borçlu olarak sorumlu kalır. Bu süre, muaccel borçlar için, bildirme veya duyuru tarihinden; daha sonra muaccel olacak borçlar için ise, muacceliyet tarihinden işlemeye başlar.

Borçların bu yoldan üstlenilmesinin sonuçları, dış üstlenme sözleşmesinden doğan sonuçlarla özdeşdir.

*Bildirme veya ilanla duyurma yükümlülüğü devralan tarafından yerine getirilmedikçe, ikinci fıkrada öngörülen iki yıllık süre işlemeye başlamaz."*⁵

NOT: Ayrıca TBK'daki düzenlemenin "borcun üstlenilmesi" başlığının peşine yapılmış olmasına da dikkat ediniz.

- Dikkat edilirse, TBK'daki düzenleme daha çok (esnaf-ticari) işletmenin devrinin sonuçlarına değinmiştir. TTK'daki düzenleme ise sadece "ticari işletmenin" devrinin "şartlarına" düzen getirmiştir.

DEVİRİN KAPSAM VE ŞARTLARI

- Ticari işletmenin devri sözleşmesi **yazılı şekle tabidir.**⁶ (Geçerlilik şartı)

hüküm uygulanır." Ayrıca ticaret şirketlerinin birleşmesi ile ilgili TTK'da özel düzenlemeler olduğuna da dikkat edilmelidir. Her şeyden önce ticari işletmenin devrinde A kişisine ait bir işletme B kişisine devredilir. Şirket birleşmesinde ise iki farklı tüzel kişi, yeni bir şirket kuruluşuyla veya birinin diğerine katılımı yoluyla birleşirler. Örneğin devri yoluyla birleşme nedeniyle tüzel kişiliklerden birisi infisah eder. TBK m.203'ün son cümlesi ise gerçek kişiye ait bir ticari işletmenin ticaret şirketine dönüştürülmesidir ki, ortaya bir tüzel kişi tacir çıkarıldığına dikkat edilmelidir.

- 6 Ticaret Sicili Yönetmeliği Madde 133- (1) Ticari işletme, Kanunun 11 inci maddesi uyarınca bir bütün halinde ve devamlılığı sağlanmak suretiyle devredilebilir.
- (2) Bir ticari işletmenin devrine ilişkin devir sözleşmesi yazılı şekilde yapılır ve aşağıdaki hususlar yer alır:
 - a) Tarafların adı ve soyadı veya unvanı ile tebligat adresi.
 - b) Ticari işletmenin sözleşme dışında bırakılan unsurları.
 - c) Ticari işletmenin bir bütün olarak ve devamlılığını sağlayacak şekilde devredildiğine ilişkin şartsız beyan.
 - ç) Ticari işletmenin satış fiyatı ve ödeme şartları.
- (3) Ticari işletmenin devri, devir sözleşmesinin tümünün tescili ile hüküm ifade eder.
- (4) Ticari işletme devir vaadi, belli bir süre sonra hüküm ifade edecek devirler ve şartlı devirler tescil edilemez.

- Ticari işletmenin “devri sözleşmesi” tek bir sözleşmeyle, bir bütün halinde ve **yazılı şekilde** yapılır. **15 gün içinde** işletme merkezinin bulunduğu yerdeki **ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilir.**
- Ticari işletmeye dahil olan, devir kapsamına sokulmuş olan bütün unsurlar **“tescil anı”** itibarıyla devralana geçer.⁷
- İşletmenin taşınır, taşınmaz ve gayri maddi unsurlarının tek tek devri gerekmez, hepsi bir bütün halinde tek bir yazılı sözleşme ile devralana geçer. Böylece taşınırın teslim, taşınmazların ayrıca tescili gerekmez yazılı devir sözleşmesinin tescili ile birlikte hepsi bir bütün halinde devralana geçer. (Taşınırda teslimsiz, taşınmazlarda tescilsiz kazanma)
- “Aksi öngörülmedikçe” **maddi ve gayri maddi bütün unsurları devre dahildir.** Maddi unsurlardan kasıt, asgari ölçüde işletmenin faaliyetlerine devam edilebilecek kadar unsurdur.⁸ Maddi olmayan unsurlardan kasıt ise ticaret unvanı, işletme adı, marka gibi unsurlardır. Maddi olmayan unsurların aksi öngörülmedikçe hepsi devre dahildir.

DİKKAT

Aksi belirtilmedi ise **ticaret unvanı** da devre dahildir. Yani ticaret unvanı açıkça belirtilerek, devir dışı tutulabilir. Öte yandan ticaret unvanı “tek başına” devir sözleşmesine konu edilemez.

- **Aktif ve pasifler birlikte devredilir.** Bu emredici hükümdür. Sadece aktiflerin devri veya sadece pasiflerin devri şeklinde ayırım yapmak “bütün halinde” devrin amacına uygun olmayacaktır. Öte yandan devir öncesi borçlardan sorumluluğa ilişkin tarafların aralarındaki anlaşmalar sadece iç ilişkide geçerli olacaktır.

7 Ticaret Sicili Yönetmeliği m.135- (4) Ticari işletmenin devrine ilişkin yapılacak tescil işlemlerinde:

- a) İşletmenin bir gerçek kişi tarafından diğer bir gerçek kişiye unvanı ile beraber devri halinde, o işletme ve unvana ait kayıtlardan yalnız devir sebebiyle değiştirilmesi gerekli olanlar değiştirilir.
- b) İşletmenin bir gerçek kişi tarafından diğer bir gerçek kişiye unvan hariç olmak üzere devri halinde ise eski unvan ve işletmeye ait bütün kayıtlar silinir. Yeni unvan altındaki işletme için yeniden tescil işlemi yapılır. İşletme tescil edilirken eskisinin devamı olduğu, işletmenin eski MERSİS numarası ve unvanı kayıtlarda gösterilir.
- c) İşletmenin bir gerçek kişi tarafından bir ticaret şirketine devri halinde ise o işletmenin ve unvanının bütün kayıtları silinir ve ticaret şirketinin tabi olduğu hükümler uyarınca bu devir dolayısıyla şirketin sicil kayıtlarında değişiklik yapılması gerektiği takdirde sadece o değişiklikler yapılır.
- ç) İşletmenin sicile kayıtlı bir işletmesi bulunmayan bir dernek veya kamu tüzel kişisi tarafından devir alınması halinde de (b) bendi uygulanır.

(5) Ticari işletmenin devrinde, devredilen işletmenin malvarlığına dahil olan tapu, gemi ve fikri mülkiyet sicilleri ile benzeri sicillerde kayıtlı bulunan mal ve hakların devralan adına tescilinin gecikmeksizin yapılması amacıyla, müdürlük tarafından ticari işletmenin devrinin tescili ile eş zamanlı olarak ilgili sicillere derhal bildirilir.

8 TBK m.323: “Kiracı, kiraya verenin yazılı rızasını almadıkça, kira ilişkisini başkasına devredemez. Kiraya veren, işyeri kiralarda haklı sebep olmadıkça bu rızayı vermekten kaçınmaz.

Kiraya verenin yazılı rızasıyla kira ilişkisi kendisine devredilen kişi, kira sözleşmesinde kiracının yerine geçer ve devreden kiracı, kiraya verene karşı borçlarından kurtulur.

İşyeri kiralarda devreden kiracı, kira sözleşmesinin bitimine kadar ve en fazla iki yıl süreyle devralanla birlikte müteselsilen sorumlu olur.”

DİKKAT

Esnaf işletmesinin devrinde ise TTK 11/3 uygulanmaz. Kural olarak devir sözleşmesi şekle tabi değildir. İlanı da Türkiye çapında dağıtımı yapılan bir gazetede yapılır. Esnaf işletmesinin devri taahhüt ve tasarruf evrelerinden oluşur.

TİCARİ İŞLETMENİN DEVRİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

- Devreden, devirin ilan veya ihbarından “önceki” borçlardan dolayı devralanla birlikte 2 yıl daha müteselsilen sorumlu olur. Devralan ise borcun zamanaşımı süresi boyunca sorumlu olacaktır. Devreden kendi döneminden “sonraki” borçlardan ise doğal olarak sorumluluğu olmayacaktır.
- Bu 2 yıllık süre muaccel borçlar için devirin **ilan veya ihbar tarihinden** itibaren (DİKKAT, tescilden itibaren değil!), müaccel borçlar içinse vadeden itibaren işlemeye başlar. Bu süre **hak düşürücü** bir süredir.

DİKKAT

Devreden ve devralan arasında devralanın borçlardan sorumlu olmayacağı kararlaştırılabilir. Ancak unutulmamalı ki bu anlaşma yalnızca iç ilişkide yani devreden ve devralan arasında geçerlidir. Dış ilişkide, alacaklılara karşı ileri sürülemez. Örneğin iç anlaşma gereği devralanın bazı borçlardan muafiyeti halinde devralan alacaklıya karşı yine de borçtan sorumlu olacak, alacaklıya ödeme yapması halinde iç anlaşma gereği en azından devredene rücu hakkı olacaktır.

- Devrolunan işletmenin borçları, devralanının alacaklılara devir işlemini bildirdiği veya ticaret sicil gazetesinde ilan ettiği anda devralana geçer. (DİKKAT, tescil anı değil!)
- Devralan **bildiği-bilmediği (bilgilendirilmediği)** bütün borçlardan sorumlu olur.⁹
- Ticari işletmesini devreden kişinin (başka bir ticari işletmesi daha yoksa) tacir sıfatı sona erer. İşletmesini devreden ticareti terk etmiş sayılır. Bu kişi ticareti terk ettiğini 15 gün içinde kayıtlı olduğu ticaret siciline bildirmelidir. Bunu yaparken, bütün aktif ve pasifi ile alacaklıların ad ve adreslerini de gösteren mal beyanında bulunmaya mecburdur. Durum ayrıca TTSG’de de ilan edilmelidir.

DİKKAT

Ticareti terk eden **gerçek kişi tacirler** İcra ve İflas Kanunu m.44’e göre (ticaret siciline yaptığı **terk beyanının ilanından itibaren 1 yıl daha devrin ihbar veya ilanından önce doğan “bütün borçlarından”** dolayı **iflasa tabi** olmaya devam eder. Bu 1 yıllık hak düşürücü süre geçtikten sonra artık iflas takibi ile değil ama icra yoluyla yine takip yapılabileceği unutulmamalıdır. Yani bu 1 yıllık süre “iflas takibi” yapılabilmesi için öngörülmüştür.

9 Arkan, Ticari işletme, s.45

- Devir maddi ve maddi olmayan unsurları kapsar. (Maddi unsurların, işletmenin asgari devamını sağlayacak kadar olanı mutlaka devredilmiş olmalıdır. Aksi öngörülmeleyen maddi olmayan unsurların tamamı ise devre dahildir.)
- İşletmenin daimi unsurları da (kiracılık hakkı gibi) devralana geçer. (Aksi münferit konularda öngörülebilir.)
- İşletmedeki bireysel unsurlar (işletme sahibine ait veya üçüncü kişilere ait mallar), devralan iyiniyetli ise mülkiyetine geçer.
- Ticari işletmenin devri, varsa şubelerinin de devrini kapsar. Aksi öngörülemez. Aksi öngörülse dahi ayrı tutulan birimin artık bir “şube olarak var olamayacağı” açıktır.
- Devreden, devrettiği işletme ile o bölgede **rekabet etmeme borcu** altına girer. Zira müşteri çevresi de devre dahildir. Elbette aksi belirtilebilir.

Ticari işletmenin devri ile “şirket birleşmesi” karıştırılmamalıdır. Ticari işletme devrinde A kişisi işletmesini B kişisine devreder. Şirket birleşmelerinde ise A ticaret şirketi ile B ticaret şirketiyle birleşir ve örneğin bu devir yoluyla olmuşsa tüzel kişiliklerden birisi sona erer.

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHİNİ

Nasıl ki bir borcu güvence altına almanın yollarından birisi alacaklı tarafa taşınır veya taşınmaz varlığın rehin olarak gösterilmesi mümkünse aynı şekilde bir borç için bir ticari işletmenin de rehin olarak gösterilmesi mümkündür.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile yapılan düzenlemeden önce ülkemizde ticari işletme rehni konusu Ticari İşletme Rehni Kanunu ile düzenlenmekteydi.

UYARI

Bu konu 10. 2016 tarihinde kabul edilip, 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile düzenlenmiştir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu amacını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Teslimsiz taşınır rehin hakkının güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması, bu rehne konu taşınırın kapsamının genişletilmesi, taşınır rehinde aleniyetin sağlanması ile rehlin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimi kolaylaştırmaktır.

*Bu Kanun, bir borca güvence teşkil etmek üzere kurulan ve konusu bu Kanunda sayılan **taşınır varlıklar** olan rehinli işlemlere uygulanır.*

Bu Kanun, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehnine uygulanmaz.

Tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırılar bu Kanun kapsamında değildir.”

DİKKAT

Anlaşılabacağı üzere ticari işletmenin rehni bir “teslimsiz taşınır rehni” türüdür. (Oysa taşınır rehinleri genellikle “teslim” ile olur, teslimsizlik istisnaidir.)

REHİN İLİŞKİSİNİN TARAFLARI

Rehin sözleşmesi;

- Kredi kuruluşları** (Ör: Banka, Finansal kuruluşlar, kredi ve kefalet sağlayan kamu-özel kurum kuruluşlar) ile **tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında,**
- Tacir ve/veya esnaf arasında,** yapılır.¹⁰

REHİN HAKKININ KURULMASI

- Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin **Sicile tescil edilmesiyle kurulur.**

DİKKAT

Buradaki sicilden kastedilen, REHİNLİ TAŞINIR SİCİLİDİR. Tescil işlemi buraya yapılacak ama ayrıca işletmeye göre ticaret siciline veya esnaf siciline de durumu bildirilecek ve ilan edilecektir.

- Rehin sözleşmesi **elektronik ortamda** (Elektronik ortamda düzenlenen rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için sözleşmenin güvenli elektronik imza ile onaylanması şarttır) ya da **yazılı** olarak düzenlenir. (Yazılı olarak düzenlenen rehin sözleşmesinin Sicile tescil edilebilmesi için tarafların imzalarının **noterce onaylanması** veya sözleşmenin **Sicil yetkilisinin huzurunda** imzalanması şarttır)

DİKKAT

Rehin sözleşmesi **“resmi yazılı şekle”** tabidir. Sözleşme ya noter onayı ya da sicil memurunun huzurunda yapılacaktır. Güvenli elektronik imzalı sözleşmeler de geçerlidir. Rehin hakkının doğduğu an ise rehin sözleşmesinin yapıldığı an değil, sicile tescil edildiği andır. (Sicilin kurucu etkisi)

REHİN SÖZLEŞMESİNDE YAZILMASI ZORUNLU HUSUSLAR

- Rehin sözleşmesinin tarafı;
- Ticari işletme ise ticaret unvanı, MERSİS numarası, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası,
- Gerçek kişi veya esnaf ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası,

¹⁰ Rehin alan tacirse, karşısındaki bir tacir veya esnaf olabilir. Aynı şekilde rehin alan esnafsa da karşısındaki bir tacir veya esnaf olabilir.

- Çiftçi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, adı, soyadı ve imzası ile Çiftçi Kayıt Sistemi numarası,
- Üretici örgütü ise üretici örgütü belge numarası ile temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzası.
- b) Borcun konusu, borcun miktarı, borcun miktarı belirli değilse rehnin ne miktar için güvence teşkil ettiği, ödenecek para cinsi ve rehnin azami miktarı.
- c) Rehne konu varlık ile bu varlığın ayırt edici özellikleri.
- d) Rehin hakkının Sicile tescilinden doğan masrafların kime ait olacağı rehin sözleşmesinde belirtilir.

ÜZERİNDE REHİN HAKKI KURULABİLECEK TAŞINIR VARLIKLAR

- a) Alacaklar
- b) Çok yıllık ürün veren ağaçlar
- c) Fikri ve sınai mülkiyete konu haklar
- ç) Hammadde
- d) Hayvan
- e) Her türlü kazanç ve iratlar
- f) Başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar
- g) Kira gelirleri
- ğ) Kiracılık hakkı
- h) Makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makinaları, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı
- ı) Sarf malzemesi
- i) Stoklar
- j) Tarımsal ürün
- k) Ticaret unvanı ve/veya işletme adı
- l) Ticari işletme veya esnaf işletmesi
- m) Ticari plaka ve ticari hat
- n) Ticari proje
- o) Vagon
- ö) Bu fıkırada sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları

AŞAĞIDAKİ UNSURLAR BU KANUN KAPSAMINDA REHİNE DAHİL EDİLEMEZ:

1. Taşınmazlar.
2. Tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırlar.
3. Bu Kanun, sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehnine uygulanmaz.
4. Başka bir sicile kaydı öngörülen ve idari izin niteliğinde olan izin ve ruhsatlar.
5. Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır. Bu taşınır varlıklar üzerinde bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilmez. TİTRK m.8/3 (İSTİSNA: Hayvan rehni, TMK 940/1'e göre teslimsiz taşınır rehni türüne girmesine rağmen, bu kanuna göre rehne dahil edilebilir.)

DİKKAT

Rehne konu taşınır varlığın alt veya art rehne konu edilmesi ile rehin verenin rehne konu taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kısıtlayan kayıtlar geçersizdir.

DİKKAT

(28/1/2021-7263/24 md. değişikliğiyle): Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık; bir işletmenin belirli bir taşınır varlık grubunun bir bütün olarak rehnedilmesi hâlinde ise bu gruba dahil varlıkların tamamı rehnedilmiş sayılır. Bu varlıkların rehni diğer kanunlarca bir sicile tescilini gerektiriyorsa bu rehin ilgili sicillere bildirilir. Bu varlıklar üzerinde diğer kanunlar uyarınca önceden bir rehin hakkı tesis edilmiş olması hâlinde bu Kanun çerçevesinde tesis edilerek bildirilen rehin sonraki sırada yer alır. Ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinleri ticaret veya esnaf siciline bildirilir. Birinci fıkrada yer alan diğer taşınır varlıkların borcu karşılaması hâlinde işletmenin tümü üzerinde rehin kurulamaz.

- Üçüncü kişiler, bu Kanun kapsamında borçlu lehine teslimsiz taşınır rehni kurabilir.

REHİNLİ TAŞINIR SİCİLİ

Rehin hakkının tesisi ve üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmesi, rehinli alacaklılar arasında öncelik hakkının belirlenmesi, rehinli taşınır varlık ile alacağın devrinin tescili amacıyla Rehinli Taşınır Sicili kurulur. Rehinli Taşınır Sicili **alenidir**. Bakanlık, Sicilin faaliyetlerini her zaman denetlemeye ve gerekli önlemleri almaya yetkilidir.

DİKKAT

TİTREK m.7/3'te bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen 3.kişinin iyiniyetinin korunacağı belirtilmiştir. Ancak, yolsuz tescile güvenerek iyiniyetle hak kazanma konusunda her hangi bir düzenleme yapılmamıştır.

DİKKAT

Rehin hakkı, rehin sözleşmesinin Sicile **tescil edilmesiyle** üçüncü kişilere karşı hüküm ifade eder.

BİRDEN FAZLA REHİN VARSA SIRA (İLERLEME SİSTEMİ / DERECE SİSTEMİ)

DİKKAT

Aynı taşınır varlık üzerinde derece sırası belirtilmeksizin birden fazla rehİN hakkı tesis edilmesi hâlinde alacaklıların öncelik hakkı, rehİNin kurulma anına göre belirlenir. (Taşınır rehni ilkesi / ilerleme sistemi¹¹). Derece belirtilmesi hâlinde ise derece sırası esas alınır. (İpotek sistemi / sabit derece ilkesi¹²). Sonraki sırada yer alan rehİNli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı verilmesi hâlinde ilk sırada yer alan rehİN alacaklısı alacağını tamamen almadan bir sonraki rehİN alacaklısına ödeme yapılmaz.

RehİNin sağladığı güvence, tescilde belirtilen rehİN tutarı ve derecesi ile sınırlıdır. RehİN, sırada kendisinden önce gelecek olanın miktarının tescilde belirtilmesi kaydıyla ikinci veya daha sonraki derecede de kurulabilir. RehİN sözleşmesinde sonraki sırada yer alan rehİNli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı verilebilir. RehİN sözleşmesi dışında bir sözleşme ile bu hakkın tanınması hâlinde sözleşmenin geçerliliği, Sicile tescil edilmesine bağlıdır.

DİKKAT

Türk Medeni Kanunu ile taşınmaz rehni (ipoteK) için kabul edilen sabit derece sistemi, bir taşınır rehni türü olmasına rağmen burada da uygulanabilmektedir.

REHİN SÖZLEŞMESİ TARAFLARININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- Tarafların hak ve yükümlölükleri bu Kanuna aykırı olmamak şartıyla sözleşmede belirlenir.
- Zilyed, rehİNli taşınırın değerini koruyacak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Zilyed, rehİNli taşınırın değerini düşüren davranışlarda bulunursa; alacaklı, hâkimden bu gibi davranışları yasaklamasını isteyebilir. Alacaklıya, gerekli önlemleri almak üzere hâkim tarafından yetki verilebileceği gibi; gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde alacaklı, böyle bir yetki verilmeden de gerekli önlemleri kendiliğinden alabilir.
- Hakları zarar görenler önlem için yapmış olduğu giderlerin tazminini zarara sebep olanlardan isteyebilir.
- RehİN alacaklısı, rehİN veren ya da üçüncü bir kişinin zilyetliğinde bulunan rehne konu taşınır varlığı denetleme hakkına sahiptir.
- RehİN veren, rehİN konusu taşınır varlıkların değerini rehİN alacaklısı aleyhine azaltan tasarruflarından doğan zararları tazmin etmekle yükümlüdür.
- RehİN veren, rehİNli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini Sicile tescil ettirmekle yükümlüdür.

DEĞER TESPİTİ

Taraflar, rehİN hakkının kurulması öncesinde rehne konu taşınırın değerinin tespiti amacıyla ikinci fıkrada belirtilen usulle değer tespiti yaptırabilir. RehİNli taşınır varlığın birleşmesi veya karışması

11 RehİN ilişkisini zaman bakımından önce kuran sıra bakımından öncelik hakkına sahiptir.

12 RehİN ilişkisinin kurulduğu zaman değil, sicilde verilen sıra önemlidir.

durumunda ya da temerrüt sonrası hakların kullanımında, alacaklının başvurusu üzerine rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesince taşınırın değeri ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişilere üç gün içerisinde tespit ettirilir. Bu değer tespitine itiraz edilmesi hâlinde, mahkemece üç gün içerisinde yeni bir değer tespiti yaptırılır. İtiraz üzerine ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişiler üç gün içerisinde değer tespiti yapar. İtiraz üzerine yapılan değer tespiti kesindir. Bu tespitin yapıldığı tarihten itibaren iki yıl geçmedikçe yeniden değer tespiti istenemez. Değer tespitine ilişkin rapor rehin verene ve rehin alacaklılarına tebliğ edilir. TİTRK m.13

TEMERRÜT SONRASI HAKLAR

Bu Kanun kapsamındaki borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde alacaklı, aşağıdaki yollara başvurabilir:

- a) **Birinci derece alacaklı** ise icra dairesinden 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 24 üncü maddesi uyarınca **rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir**. Bu halde icra dairesi, bu devri Sicile bildirir. Rehinli taşınırın, Kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belirlenen değerinin, birinci derece alacaklının toplam alacağından fazla olması durumunda, aradaki fark miktarından, diğer derecelerdeki alacaklılara karşı, birinci derece alacaklı ile rehin veren müteselsilen sorumludur.
- b) Alacağını, 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebilir. Bu halde, varlık yönetim şirketleri, alacaklının rehin sırasına sahip olur. Öncelik hakkı bu Kanun'un 11 inci maddesine göre belirlenir.
- c) Zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını kullanabilir.

(2) Alacağın yukarıda belirtilen yollarla tahsil edilememesi hâlinde takip, genel hükümler çerçevesinde yapılır.

ALACAĞIN SON BULMASI

- Rehin alacaklısı, alacağın son bulduğu tarihten itibaren yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı tarafından 30 iş günü, **Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı tarafından 15 iş günü içinde rehin kaydının sicilden terkinini için başvurmalıdır**. Aksi halde borç tutarının **onda biri oranında idari para cezası** Bakanlıkça uygulanır.
- Şarta bağlı yükümlülükler de dâhil olmak üzere, mevcut ve müstakbel güvenceli yükümlülüklerin ödeme ve diğer yöntemlerle ifa edilmesi hâlinde rehin hakkı rehin alacaklısının talebi üzerine Sicilden terkin edilir.
- Rehin alacaklısının, alacağın son bulmasını müteakip rehnin terkinini için süresi içinde Sicile başvurmaması hâlinde, borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen borçlu, rehnin terkinini Sicilden isteyebilir.
- Görevli ve yetkili mahkeme konusunda TİTRK özel hüküm düzenlememiştir. TTK ve HMK hükümleri uygulanır.

TİCARİ İŞ

Bir hukuksal işlemin ticaret hukuku kurallarına tabi bir işlem olup olmadığı önemli bir ayırım nedenidir. Buna göre bir hukuksal işlem ya “adi iştir” ya da “ticari iştir”. Hangi işlemlerin ticari hangilerinin adi işlem olduğunu anlamak için bazı kıstaslar kullanılmaktadır.

TTK’da ve başka kanunlarda ticari hüküm olarak sayılan işlemler tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın mutlak anlamda ticari iş olarak kabul edilir. “Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.” TTK m.3

Yukarıdaki kapsamın dışında yer alan işler ise kural olarak adi iştir ancak tarafların (veya taraflardan birinin) işletmesini ilgilendiren nitelikte bir işlem ise nispi ticari iş olacaktır.

MUTLAK TİCARİ İŞLER	NİSPİ ANLAMDA TİCARİ İŞLER
TTK’da sayılan ve başkaca kanunlarda “ticari hüküm” olarak sayılan işler işlemi yapanların tacir olup olmamalarına bakılmaksızın mutlaka ticari iştir. Ör: Cari hesap sözleşmesi, haksız rekabet, kambiyo senedi (poliçe-bono-çek) düzenlemek, makbuz senedi-varant-Konışmento düzenlemek, Deniz ve kara taşıma sözleşmeleri, çatma, Acentelik, sigorta, Ticaret şirketleri hukukuna ilişkin işlemler vb. Şekil itibarıyla mutlak ticari iş: TTK’da düzenlenmiş ama taraflar tacir değilse (tarafların ticari işletmesini ilgilendirmiyorsa). Ör: Memurun çocuğunun okul taksiti için bono düzenlemesi. Zira memur tacir değildir ancak bono düzenlemek kanunda ticari iş kapsamındadır.	Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmemiş veya başka kanunlarda ticari hüküm olarak düzenlenmemiş ama tarafların ticari işletmesini ilgilendiren bütün işlem ve fiiller, ticari iş olur. Ör: Satım ve kira gibi TBK’da sayılan sözleşmeler adi iştir ama bu sözleşme ticari işletmeyi ilgilendiriyorsa ticari iş olur. (A kitabını B’ye sattı-adi iş / Kitapçı A, B’ye kitap sattı-ticari iş) (A, B’ye evini kullanması için kiraladı-adi iş / A, B’ye mağaza olarak kullanması için işyerini kiraladı-ticari iş)

TİCARİ İŞ KARİNESİ

“Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adi sayılır.” TTK m.19/1

KURAL: Tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Yani tacirin yaptığı işler ticaridir.

İSTİSNA: Gerçek kişi tacir için BU KURALIN İSTİSNALARI:

- **Açıkça beyan.** Ör: Tacirin işletmeme değil evime mobilya aldım demesi
- **Durumun elverişsizliği.** Ör: Tacirin evlenmesi

KURAL: Tüzel kişi tacirin işleri ticaridir. Adi iş yapması mümkün değildir.

Esnaflar tacir değildir, bu nedenle yaptıkları işin ticari iş olacağı şeklinde bir kural yoktur.

KURAL: Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır. TTK m.19/2

Ör: Bir memurun kızını dershaneye kaydettirdiğini varsayalım. Memur tacir değildir. Dershane tacirdir. Haliyle Memur için yaptığı işler kural olarak ticari sayılmaz. Ancak dershane için yaptığı işler ticaridir. Bu durumda aralarındaki ilişki bir SÖZLEŞME olduğu için iş memur için de ticari bir iştir.

ADI İŞ – TİCARİ İŞ AYRIMI İÇİN ÖRNEKLER

- ✓ Memur emekli Ahmet, bir apartman dairesini ailesi ile birlikte kalması için Mehmet'e kirala-
ladı. – Adi iş.
- ✓ Memur emekli Ahmet, oğlunun kurs borcu için karşı tarafa bono düzenleyerek verdi. – Mut-
lak ticari iş.
- ✓ Tacir A, borcu için B lehine çek düzenledi. – Mutlak ticari iş.
- ✓ Ayten akşam eve giderken mahalle bakkalından (esnaf) ekmek satın aldı. – Adi iş.
- ✓ Ayten caddedeki süpermarketten (ticari işletme) gıda maddesi satın aldı. – Ticari iş.
- ✓ X inşaatçılık AŞ, inşaat malzemesi satan Ahmet'ten malzeme satın aldı. – Ticari iş.
- ✓ Ticari işletme sahibi olan Ahmet, eve giderken bakkaldan ekmek satın aldı. – Adi iş.
- ✓ Ticari işletme sahibi olan Ahmet işçilerinin öğle yemeği için 30 ekmek satın aldı –Ticari iş.
- ✓ A, B firmasının ürünlerini kötüledi (haksız rekabet) – Mutlak ticari iş
- ✓ A, bir dava için avukat B ile vekalet sözleşmesi yaptı – adi iş.
- ✓ X matbaacılık Ltd. Şti, davaları için avukat B ile vekalet sözleşmesi yaptı – Ticari iş.
- ✓ Esnaf A ile esnaf B aralarında cari hesap sözleşmesi yaptılar- Mutlak ticari iş.
- ✓ Ahmet, kurulacak bir AŞ için sermaye taahhüt etti. – Mutlak ticari iş.
- ✓ Tacir A, hizmetlerinin müşterilere ulaşması için B ile acentelik sözleşmesi yaptı – Mutlak ticari iş.
- ✓ A, B'ye olan borcunu ödemek için çek düzenledi- Mutlak ticari iş.

HAKSIZ FİLLERDE ADI-TİCARİ İŞ AYRIMI

“...bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.” TTK m.3.

Anlaşılabacağı üzere tacirin işletmesiyle ilgili fiilleri de ticari niteliktedir. Peki, karşıdaki kişi için de ticari sayılacak mıdır? Dikkat edilirse, TTK m.19/2'deki düzenleme (*Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.*) “sözleşmeler” için bir karine niteliğindedir.

Her iki taraf da tacirse ve her iki tarafın da ticari işletmesini ilgilendiren bir haksız fiil varsa durumu ticari niteliktedir. Ancak taraflardan birisinin ticari işletmesiyle ilgiliyken diğersinin değilse, (Yargıtay kararları açısından da tartışmalı konudur) adi nitelikte bir durum olarak kabul edilmelidir.

TİCARİ İŞ OLMAYA BAĞLANAN HUKUKSAL SONUÇLAR

1. TİCARİ İŞLERDE MÜTESELSİL SORUMLULUK ESASTIR

Ticari işlerde adi işlerden farklı olarak teselsül esastır. (Adi sorumluluk istisnadır)

(TTK m.7/1) İki veya daha fazla kişi, işlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari niteliği haiz bir iş dolayısıyla, diğer bir kimseye karşı birlikte borç altına girerse, kanunda veya sözleşmede aksi öngörülmemişse müteselsilen sorumlu olurlar.

Ancak, kefil ve kefillere, taahhüt veya ödemenin yapılmadığı veya yerine getirilmediği ihtar edilmeden temerrüt faizi yürütülemez.

Ticari borçlara kefalet hâlinde, hem asıl borçlu ile kefil, hem de kefiller arasındaki ilişkilerde de yukarıdaki hüküm geçerli olur.

- Adi borçlarda basit sorumluluk (adi sorumluluk), ticari borçlarda aksi öngörülmedikçe müteselsil sorumluluk esastır.

Kefaletle adi borca kefaletten farklı olarak, kefil de borçluyla birlikte müteselsil olarak sorumludur.

DİKKAT

2013 tarih ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m.4/6 uyarınca “**tüketici işlemlerinde**” tüketicinin edimlerine karşılık olarak alınacak şahsi teminatların ne şekilde olursa olsun adi teminat sayılacağı ve aksinin öngörülemediği belirtilmiştir. Örneğin bir vatandaşın Bankadan aldığı tüketici kredisine bir kimse kefil olduğunda bu adi kefalet sayılacaktır. TTK m.7/2’ye istisna olduğuna dikkat ediniz.¹³

NOT

Kefaletle eşin rızası aranır mı? TBK m. 584- Eşlerden biri mahkemece verilmiş bir ayrılık kararı olmadıkça veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı doğmadıkça, ancak diğerinin yazılı rızasıyla kefil olabilir; (...) (Ek fıkra: 28/3/2013-6455/77) Ticaret siciline kayıtlı ticari işletmenin sahibi veya ticaret şirketinin ortak ya da yöneticisi tarafından işletme veya şirketle ilgili olarak verilecek kefaletler, mesleki faaliyetleri ile ilgili olarak esnaf ve sanatkârlar siciline kayıtlı esnaf veya sanatkârlar tarafından verilecek kefaletler, (...) için eşin rızası aranmaz.

2. EN YÜKSEK SINIRI AŞAN TİCARİ İŞLEMLERİN HUKUKİ SONUCU ADI İŞLERDEN FARKLI OLUR (ticari hüküm olmanın sonucu)

Kanuna aykırı işlem ve şartlar normalde hükümsüzdür. Ancak ticari işlerde sözleşmeye göre ifa edilmesi gereken kanunun makamın koyduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmeler en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılır. Ör: Savaş, doğal afet, ekonomik kriz gibi hallerde mal ve hizmetlerin fiyatlarına (zor durumda olanları korumak için) bazı sınırlar getirilebilir. Bu sınır aşılsa yani belirlenen rakamın üstünde rakamlarla satış yapılırsa “en yüksek sınır üzerinden” kabul edilip sebepsiz zenginleşmeye göre iadesi istenebilir. Diğer deyişle sınırı aşan satıcının (işine gelmeyince) sözleşmenin tamamen geçersiz olması yönündeki iddiası dinlenmez.

¹³ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 3/k hükmüne göre tüketici, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.

“Aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, ticari hükümlerle yasaklanmış işlemler ve şartlar batıldır. Ancak, sözleşme uyarınca yerine getirilmesi gereken edimler için kanunun veya yetkili makamların koymuş olduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmeler en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılır; sınırı aşan edimler hata ile yerine getirilmiş olmasa bile, geri alınır. Bu sınırlarda, Türk Borçlar Kanununun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi uygulanmaz.”. TTK m.1530/1

3. TİCARİ İŞLERDE ZAMANAŞIMI (ticari hüküm olmanın sonucu)

TTK zamanaşımı süreleri çoğunlukla TBK zamanaşımı sürelerinden farklılık taşır. Bu süreler kanunda aksi belirtilmedikçe sözleşme ile değiştirilemez. TTK m.6 “Ticari hükümler koyan kanunlarda öngörülen zamanaşımı süreleri, Kanunda aksine düzenleme yoksa, sözleşme ile değiştirilemez. “

4. UYGULANACAK FAİZ KURALLARI DEĞİŞİR

Kapital (anapara) faizi	Temerrüt faizi
Borcun alındığı tarihten vadeye kadar işleyen faiz.	Vadeden (vade yoksa, ihtar gününden itibaren) fiili ödemeye kadar işleyen faiz.
Adi işlerde de ticari işlerde de kanuni kapital faizi oranı: Yıllık %24.	Adi işlerde de ticari işlerde de temerrüt faizi oranı %24’tür.
Taraflar anlaşarak bu oranı değiştirebilirler.	Adi işlerde de ticari işlerde de <i>sözleşmede belirtilmemişse bile istenebilen faizdir.</i>
Adi işlerde belirlenen rakam kanuni oranın %50’sini aşamaz. ¹⁴	Adi işlerde belirlenen rakam kanuni oranın %100’ünü aşamaz. ¹⁵
<i>Sözleşmede belirtilmediyse hiç talep edilemez!</i>	-----
-----	Ticari işlerde bu konuda “serbestlik” esastır.
Ticari işlerde bu konuda “serbestlik” esastır.	<i>Sözleşmede belirlenmediyse kanuni oran yerine açıkça talepte bulunarak Merkez Bankası’nın avans faiz oranı¹⁶, kanuni faizden yüksekse avans faiz oranı üzerinden istenebilir.</i>
<i>Sözleşmeyle “belirlenmese bile” kanuni oranın talebi mümkündür!</i>	<i>(Bu talep illa sözleşmesel borçlarda değil, ticari iş niteliğindeki haksız fiil gibi borçlarda da mümkündür)</i>
	<i>(Talebe bağlıdır, hâkim re’sen dikkate almaz)</i>

14 TBK m.88: “Faiz ödeme borcunda uygulanacak yıllık faiz oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir. Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamaz.” İlgili Mevzuat: 3095 sayılı Kanun m. 1: “Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’na göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde 24 oranı üzerinden yapılır.”

15 TBK m. 120: “Uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir. Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamaz. İlgili mevzuat: 3095 sayılı Kanun m. 2/1: “Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur.” 3095 sayılı Kanun m. 1: «Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’na göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde 24 oranı üzerinden yapılır.»

16 Bu oran 01.04.2024 itibarıyla %51,75’tir.

Anapara Faizinde işin adi veya ticari olmasına göre örnekler:

Adi işlerde (TBK'ya göre tüketim ödücü (karz) sözleşmesinde) açıkça belirlenmemişse verilen boş para için anapara faizi istenemez. Yani, Ahmet'in Leyla'ya verdiği borç para için açıkça belirlenmemişse anapara faizi istemesi söz konusu olmaz. Ticari işlerde ise sözleşmede belirtilmese bile anapara faizi (sözleşmede belirtilmediği için yasal oran olan %24 üzerinden) istenebilir. Yani, Ahmet bir bankadan kredi çektiğinde sözleşmede belirtilmemiş olsa dahi banka yasal oran üzerinden anapara faizi isteyebilecektir.

Sözleşmede belirtilmesi ihtimaline gelince adi işlerde anapara faizi en çok %36 oranından istenebilir, zira taraflar kanuni oranı en çok %50'si kadar artırma hakkına sahiptir. Ticari işlerde ise bu konuda serbestlik esastır, sözleşmede serbestçe anapara faizi belirlenebilir.

Temerrüt Faizinde işin adi veya ticari olmasına göre örnekler:

Adi işlerde sözleşmede belirtilmese bile yasal bir hak olarak yasal oran (%24) üzerinden temerrüt faizi talep edilebilir. Yani, Ahmet, Leyla'dan olan para lacağı için, Leyla temerrüde düşmüşse, sözleşmede belirtilmiş bir oran olmasa dahi yasal oran üzerinden temerrüt faizi talep edebilecektir. Sözleşmede temerrüt halinde ödenecek olan temerrüt faizi oranı belirlenecekse bu oran en çok yasal oranın %100'ü kadar artırılarak belirlenebilir. Bu da %48 demektir. Ticari işlerde ise kanun koyucu ticaret hayatının önemini göz önünde bulundurarak sözleşmede farklı bir oran belirlenmemişse, "talep edilmesi halinde" TC Merkez Bankası'nın her yıl açıkladığı avans oranı üzerinden talep edilebilir. Bu oran 01.04.2024 itibarıyla %51,75'tir. Sözleşmede belirlenecek olsaydı taraflar oranı serbestçe belirleyebilirlerdi, zira ticari işlerde bu konuda serbestlik esastır. Diyelim ki Ahmet'in elindeki bono nedeniyle Leyla'dan alacağı var. Leyla'nın temerrüde düşmesi halinde Ahmet, (senet düzenlenirken farklı bir oran belirlenmemişse) Merkez Bankası'nın belirlediği oran üzerinden temerrüt faizi talep edebilir. Zira bono, ticari iştir.

Faiz konusunda TTK ve TBK hükümleri yanı sıra asli kaynaklardan birisi 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanundur.

3095 sayılı Kanun m. 2/III: "Temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı yukarıdaki fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizi, akdi faiz miktarından az olamaz."

DİKKAT

Yani, **temerrüt faizi miktarı sözleşmede kararlaştırılmamışsa ama akdi faiz oranı belirlenmişse ve bu oran yasal oranın üzerinde ise temerrüt faizi, belirlenen akdi faiz oranı üzerinden talep edilebilir.**

Örneğin, A kişisi bir bankadan kredi çekmiş, kapital faizi oranı %30 olarak belirlenmiş ama temerrüt faizi belirlenmemiş olsun. Bu durumda temerrüt halinde %30 üzerinden temerrüt faizi talep edilebilir.

DİKKAT

Ticari işlerde faiz kuralları bakımından **tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklıdır.** TTK m.8/3. Ayrıca mal ve hizmet tedarikinde geç ödeme yapmanın sonuçları da özel hükümle düzenlenmiştir.¹⁷

- Haksız fiil sonucu ortaya çıkan para borcuna işletilen faize “tazminat faizi” de denilmekte idi. ¹⁸ TBK’ya göre haksız fiilin işlendiği andan itibaren temerrüt faizi işletilir.
- Ticari işlerde; kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında, ilgili mevzuat hükümleri uygulanır. TTK m.9
- Aksine sözleşme yoksa, ticari bir borcun faizi, vadenin bitiminden ve belli bir vade yoksa ihtar gününden itibaren işlemeye başlar. TTK m.10
- Kapital faizin ödenmesinde gecikmesi halinde dava veya takip tarihinden itibaren kapital faizi için de temerrüt faizi istenebilir. Bu, bileşik faiz değildir.
- Faiz, anaparayı geçebilir.
- Asıl borcun sona ermesiyle aksi belirtilmedikçe faiz borcu da sona erer, asıl borcun zamanaşımına uğraması halinde faiz de zamanaşımına uğrar. Aksine hüküm olmadıkça “genel kurala uyarak” temerrüt faizi için dava zamanaşımı 10 yıl, kapital faizi için 5 yıldır.

DİKKAT

Temerrüt faizini ödemede gecikme olursa KURAL OLARAK TEMERRÜT FAİZİNE TEMERRÜT FAİZİ İŞLETİLEMEZ. (Kambiyo senetlerinde, hamile ödeme anapara + gecikme faizini ödeme yapan müracaat borçlusunun kendinden önceki müracaat borçlularına başvururken tekrar gecikme faizi istemesi (bileşik faiz) hali istisnadır. TTK m.726)

17 TTK m.1530: (2) Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerde, alacaklı, kanundan veya sözleşmeden doğan tedarik borcunu yerine getirmiş olmasına rağmen, borçlu, gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâller hariç, sözleşmede öngörülmüş bulunan tarihte veya belirtilen ödeme süresinde borcunu ödemezse, ihtar gerek olmaksızın temerrüde düşer. (3) Mütemerrit borçlunun alacaklısı sözleşmede öngörülen tarihten ya da ödeme süresinin sonunu takip eden günden itibaren, şart edilmemiş olsa bile faize hak kazanır. (7) Bu madde hükümleri uyarınca alacaklıya yapılan geç ödemelere ilişkin temerrüt faiz oranının sözleşmede öngörülmediği veya ilgili hükümlerin geçersiz olduğu hâllerde uygulanacak faiz oranını ve alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası her yıl ocak ayında ilan eder. Faiz oranı, 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda öngörülen ticari işlere uygulanacak gecikme faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olmalıdır.

18 Arkan, Ticari İşletme, 2007, s. 68